

MEMÒRIA CIENTÍFICA

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA ALS JARDINS DE LA CREU DE PEDRALBES – MONESTIR DE PEDRALBES DE BARCELONA. EL BARCELONÈS. 25 – 30 DE JUNY DE 2003.

CODI REF. M.H.CIUTAT: 75/03

Autor:

ÀLEX VIDAL SÁNCHEZ

Data:

25 JULIOL DE 2003

**INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA ALS JARDINS DE LA CREU
DE PEDRALBES – MONESTIR DE PEDRALBES DE
BARCELONA. EL BARCELONÈS. 25 – 30 DE JUNY DE 2003.**

Direcció Tècnica: Àlex Vidal Sánchez

Promoció i finançament: Societat General d'Aigües de Barcelona S.A.

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA ALS JARDINS DE LA CREU DE PEDRALBES – MONESTIR DE PEDRALBES DE BARCELONA. EL BARCELONÈS. 25 – 30 DE JUNY DE 2003.

SUMARI

1. INTRODUCCIÓ	3
2. EL MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC.....	4
3. LA PROTECCIÓ LEGAL DEL PATRIMONI HISTÒRIC I CULTURAL.....	5
4. METODOLOGIA.....	6
5. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS. ...	7
RASA 100	7
RASA 200	8
CARRER BAIXADA DEL MONESTIR	8
6. CONCLUSIONS	10

ANNEXES

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 2. INVENTARI DE MATERIALS

ANNEX 3. DIBUIX DE MATERIALS

ANNEX 4. PLANIMETRIA

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA ALS JARDINS DE LA CREU DE PEDRALBES – MONESTIR DE PEDRALBES DE BARCELONA. EL BARCELONÈS. 25 – 30 DE JUNY DE 2003.

1. INTRODUCCIÓ

La present memòria aquí exposada presenta els resultats obtinguts i les conclusions preliminars en referència als treballs realitzats en motiu de l'obertura d'una rasa de canalització per tal de mantenir la pressió de la zona corresponent als Jardins de la Creu de Pedralbes del Monestir de Pedralbes, localitzat a Barcelona. L'actuació de les obres ha sigut duta a terme per l'empresa Societat General d'Aigües de Barcelona S.A. que ha disposat dels mitjans i la infraestructura necessària per a tal finalitat.

La realització del Projecte d'intervenció arqueològica ha estat coordinat pel Museu d'Història de la Ciutat (Institut de Cultura de Barcelona). La direcció tècnica de control i excavació arqueològica ha estat duta a terme per l'arqueòleg de ACTIUM S.C.P. Àlex Vidal Sánchez, qui ha estat otorgat amb el corresponent permís de la Direcció General del Patrimoni Cultural autoritzant la intervenció sobre la zona afectada. La durada prevista dels treballs era d'un mes a partir del dia 25 de juny del 2003.

La intervenció prevista per les obres afecta directament una zona d'un alt grau d'interès arqueològic i valor històric. Per aquest motiu s'ha cregut convenient portar a terme una recerca arqueològica preventiva en ordre a preservar qualsevol possible resta apareguda del nostre patrimoni. En aquest punt, queda clar la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament com a part del seguiment de la intervenció urbanística que es produeixi i, en cas que sigui necessari, localitzar i documentar les restes patrimonials per tal de que no esdevinguin afectades.

A priori, l'indret afectat per les obres representa una part important del sector històric de la ciutat de Barcelona ja que es troba dins de l'àrea del Monestir de Pedralbes (segle XIV), i en el seu subsòl es va localitzar una vila romana i part d'un antic mas medieval. A través de la nostra intervenció s'ha comprovat l'existència o no de restes relacionades amb aquelles.

2. EL MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC

La zona en estudi està situada al peu de la serralada de Collserola, a l'àrea immediata al Monestir Medieval de Pedralbes (Barcelona), localitzat al peu de la muntanya de Sant Pere Màrtir i en un terreny en pendent entre dues torrenteres. Antigament pertanyia administrativament a l'antiga vila de Sarrià, però en l'actualitat queda adscrit al mateix barri homònim. L'àrea ocupada pel Monestir de Pedralbes és una gran illa d'edificis i recintes verds entre els carrers de Montevideo al nord, la baixada del Monestir a l'est, les avingudes de Pearson i de Pedralbes al sud, i el carrer de Castellet a l'oest.

L'àrea intervenció a la qual ens referim en aquest estudi es troba als Jardins de la Creu de Pedralbes, al final de l'avinguda de Pedralbes amb la confluència del carrer del Bisbe Català. Concretament, la rasa es localitza a l'exterior del mur de tancament o muralla del Monestir de Pedralbes, i oberta en paral·lel a aquesta des de la porta principal d'accés al recinte fins al seu extrem més occidental.

Com hem dit abans l'espai que actualment ocupa el Monestir de Pedralbes conserva una llarga tradició històrica d'ocupació fins arribar a la implantació del conjunt monàstic al segle XIV. La creació d'un monestir va ser efectiva a partir de l'ordre reial del rei Jaume II, i es deu principalment al fort impuls donat a aquesta iniciativa per part de la reina Elisenda de Montcada. El monestir esdevindria regentat per una comunitat de monges clarises. Però els fonaments del recinte amagaven unes restes anteriors a la fundació d'aquest. Així, a partir de les intervencions arqueològiques¹ realitzades entre els anys 1989 i 1991 al recinte del Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes i en àrees adjacents a aquest, es va documentar l'existència d'un assentament d'època romana i la localització també d'una ocupació posterior en època medieval, però anterior a l'aixecament de l'edifici religiós.

En quant a les restes romanes aparegudes a la zona del jardí de les Corts i al carrer de Montevideo, sembla que algunes estructures responen a la *pars rustica* d'una vil·la romana del període altimperial. Entre les restes es documenta algun mur i diverses sitges als sondeigs realitzats a l'interior de l'antic dormitori de les monges. Del posterior procés d'interpretació de les restes es desprèn que el conjunt funcionaria com a una zona d'elaboració i emmagatzematge d'algun producte agrícola no precisat. També sembla més o menys clar l'existència d'una possible

¹ Dirigides per J. E. Garcia i Bosch, J. M. Macias i Solé i T. Reyes i Bellmunt sota la coordinació del Servei d'Arqueologia de la Ciutat.

premsa d'oli o vi que explicaria l'aparició durant l'excavació d'algunes cubetes i un *lacus* o bassa pavimentat amb *opus signinum*.

L'ocupació de l'indret en època medieval es localitza en dues àrees diferenciades. En primer lloc, a l'angle NE de la zona coneguda com el Torrent Cedró, on es documenta un forn de ceràmiques comunes reduïdes i diverses estructures relacionades amb aquesta activitat (cocció i manteniment de l'estructura). En un sector més o menys proper al primer, a l'angle SW del Torrent Cedró (al costat de la Porta de les Novícies), es poden identificar diverses restes interpretades com a espais amb funcions d'hàbitat, modelatge o emmagatzematge lligades amb els treballs del terrissaire. No sembla massa erroni pensar que part d'aquests vestigis podrien haver format part del documentat mas Petras Albas (1/2 s. XIII i inicis s. XIV) emplaçat en el mateix lloc on poc després s'alçaria el conegut Monestir de Pedralbes.

Pel que respecta a l'àrea específica on es portarà a terme la nostra intervenció no es coneix cap antecedent de treballs o recerques arqueològiques efectuades en el subsòl d'aquesta zona del Monestir.

3. LA PROTECCIÓ LEGAL DEL PATRIMONI HISTÒRIC I CULTURAL

El Monestir de Pedralbes resta declarat BCIN i per aquest motiu cal tenir en consideració algunes dades importants.

La Legislació sobre el Patrimoni es basa en la Llei del Patrimoni Cultural Català 9/1993, publicada en el DOGC núm. 1807 de l'11 d'octubre de 1993. Aquesta llei estableix com a nivell màxim de protecció la categoria de BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional). La llei reconeixia com a BCIN aquells elements que havien estat declarats anteriorment com BIC (Bien de Interés Cultural) per la legislació estatal i, posteriorment, s'ha anat procedint a la declaració de nous elements.

Un segon nivell és el dels BCIL (Bé Cultural d'Interès Local). Es tracta d'aquells béns del Patrimoni Cultural que, malgrat la seva importància, no compleixen les condicions pròpies dels BCIN. Correspon als municipis la declaració d'un element com a BCIL.

La legislació estableix que ni els BCIN ni els BCIL no poden ser destruïts en cap cas.

A més, la llei 9/1993 del Patrimoni Històric Català estableix també la protecció dels jaciments arqueològics, catalogats o no, de forma que no poden ser destruïts si no és amb l'autorització de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

4. METODOLOGIA

La present intervenció ha consistit bàsicament en l'obertura d'una rasa situada a l'exterior del recinte del Monestir de Pedralbes, en paral·lel al seu mur de tancament i allargant-se des de la seva porta d'accés principal fins a l'extrem més occidental.

Els treballs d'obertura del subsòl s'han realitzat tant mecànicament com de forma manual. L'excavació de la rasa s'ha efectuat per mitjà d'una màquina retroexcavadora del tipus "bobcat" amb un cassó dentat d'uns 35 centímetres d'amplada. Els treballs manuals complementaris han estat realitzats per un equip de quatre operaris de l'empresa Aigües de Barcelona S.A., responsables també de la infraestructura necessària per a les tasques requerides.

En aquest punt volem apuntar el fet de la contínua aparició, durant el procés d'excavació, d'elements com a tubs de regadiu, canalitzacions modernes i cablejat elèctric que dificultaven en part la feina realitzada. El procés (concretat al projecte d'adequació urbana) finalitzava amb la instal·lació a l'interior de la rasa oberta d'una tuberia o canalització i la colmatació de la mateixa amb sorra i terra. L'objectiu és reforçar la xarxa de proveïment d'aigües a la zona.

Menció a part mereix la tasca realitzada al carrer Baixada del Monestir, just a la porta principal d'accés al recinte i a continuació de la primera rasa oberta. En aquest cas, en tractar-se d'un tram de carrer empedrat va ser necessari l'aixecament manual de les llambordes (una per una), per tal de fer passar per sota els elements necessaris de la xarxa. En acabar, es procediria també al cobriment de la rasa i la recol·locació del paviment en el seu estat original.

A l'hora d'enregistrar els estrats que s'han documentat s'ha utilitzat el mètode proposat per E.C.Harris, assignant un número d'Unitat Estratigràfica (U.E.) per a cadascun dels estrats, farciments, retalls o qualsevol altre entitat apareguda durant el procés d'excavació. Com a intervenció portada a terme a Barcelona s'ha identificat amb un número de codi del Registre d'Intervencions Arqueològiques del Servei d'Arqueologia (MHCB), el qual constarà a tota la documentació aportada i als

possibles materials extrets de l'excavació. En el nostre cas correspon el codi 075/03 i així constarà arreu.

Des de l'inici del procés s'ha realitzat la corresponent documentació fotogràfica en format de diapositiva. El registre de diapositives portarà el mateix codi que el de la intervenció arqueològica juntament amb el número identificador de l'inventari fotogràfic. Al final del present treball s'adjunta la documentació gràfica resultant de l'excavació que inclou la planimetria general de resultats de la intervenció, així com en relació al projecte urbanístic a més de les seccions més significatives (a escala 1:20 i 1:50) de les rases excavades. El material arqueològic extret de l'excavació passarà per l'habitual procés de rentat, siglat i d'inventari, restant enregistrat amb el mateix codi de la intervenció.

5. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS.

A continuació passarem a descriure els resultats obtinguts durant la intervenció arqueològica realitzada que, com s'ha comentat anteriorment, ha consistit en l'obertura de dos rases sobre la zona ja especificada. L'ordre en el qual apareixen citades respon a la seqüència cronològica en què van ser realitzades.

RASA 100

Rasa oberta en direcció NE-SW i situada davant la façana principal del Monestir de Pedralbes al carrer Bisbe Català, en paral·lel al mur de tancament de dit edifici. La rasa s'allarga uns 95 metres des del sector occidental de la paret fins arribar al carrer Baixada del Monestir, just a l'entrada del mateix. Dita rasa baixa de 45 a 60 cm. de profunditat segons el punt mesurat, i conserva uns 35 cm. d'amplada. El seu extrem oriental finalitza a la vorera del carrer empedrat Baixada del Monestir.

- U.E. 101 : Estrat de farciment modern compost per terra remenada de coloració clara barrejada amb una altre sorrenca o sauló. Nivell que oscil·la entre els 45 i 60 cm. de potència, on en algun cas, apareix alguna bossada de terra de coloració més viva o fosca a causa de les filtracions. En quant al material, queden al descobert intrusions modernes (plàstic, metall, totxana,..) barrejades amb material ceràmic d'època moderna (blaves i vidrades comunes) i altres fragments bastant més moderns. A la cota inferior de la

rasa apareix una tuberia de polietilè que ressegueix tota la llargada de la mateixa i impedeix baixar més en profunditat.

Rasa de resultats negatius on no apareixen restes estructurals de cap tipus que facin pensar en una ocupació antròpica antiga. Únicament s'ha documentat algun fragment de ceràmica d'època moderna en una estratigrafia remoguda fet que ens fa pensar que es tracten de terres i sorres aportades en el moment en el qual es va realitzar alguna remoció del subsòl per obres de canalització del regadiu o qualsevol altre intervenció.

RASA 200

Rasa realitzada en direcció N-S situada a continuació de la rasa 100 i orientada cap a la porta d'accés al Monestir. La seva amplada queda delimitada per la vorera del carrer Baixada del Monestir. La rasa s'allarga uns cinc metres i s'eixampla uns 35 cm. La seva profunditat màxima no supera els 50 cm.

- U.E 201: Es documenta un únic nivell modern de farciment compost per terres de coloració clara i de textura flonja. Apareix barrejat amb aportacions de sauló o sorra per cobrir una tuberia. Estrat d'uns 50 cm de potència fins a la cota inferior on queden al descobert una tuberia i cablejat elèctric. No es documenta cap resta material a part d'alguna intrusió moderna (totxana i elements constructius moderns).

Rasa de resultats negatius on no apareixen restes estructurals de cap tipus que facin pensar en una ocupació antròpica antiga. Nivell interpretat com a rebliment amb sorres i terra durant alguna remoció moderna del subsòl amb motiu d'obres.

CARRER BAIXADA DEL MONESTIR

Cal fer esment també de les tasques d'aixecament de part de l'empedrat del carrer Baixada del Monestir. Es tracta de l'extracció manual en un petit tram de les llambordes disposades just a tocar de la vorera de l'esmentat carrer. La finalitat era la de fer passar una tuberia per al subministrament d'aigües. La part excavada va ser d'uns 40 cm. d'amplada allargant-se uns 4 metres fins a connectar amb la rasa 200.

Només s'ha documentat un petit nivell vegetal d'uns 10 cm. de potència sobre el qual es recolzen les llambordes del carrer. Per sota d'aquest, un estrat de 35 cm. de potència de terra de color clar i textura compacte amb l'aparença d'haver estat premsada. No s'ha recollit cap fragment de ceràmica ni qualsevol altre material. Sembla que correspon a un nivell de reompliment amb terra compactada sobre el qual descansa l'empedrat del carrer Baixada del Monestir i que no presenta cap indicatiu d'ocupació antròpica antiga en aquest punt.

6. CONCLUSIONS

Un cop descrites les feines realitzades i els resultats obtinguts en l'excavació passarem a esmentar les conclusions a les quals hem arribat.

Tal i com s'ha indicat al llarg de la present memòria ambdues rases obertes en el subsòl han donat resultats negatius en quant a la presència de restes arquitectòniques que demostrin una ocupació antròpica en època antiga. Si més no, les úniques restes aparegudes són uns quants fragments de ceràmica comuna vidrada (difícil d'enquadrar cronològicament), i només volem destacar algun fragment de ceràmica blava catalana adscrita a la segona meitat del segle XVII. No obstant, aquest material apareix en una estratigrafia moderna i barrejat amb restes modernes que indiquen que estem davant uns nivells de reompliment relacionats amb les tasques d'arranjament de la zona ajardinada on ens trobem. El fet de documentar varies bossades de sauló cobrint tuberies i cables sobre el llit de la rasa és bastant significatiu en quan a aquest punt que acabem d'assenyalar. Creiem que aquest material ceràmic provindria d'un abocament de terres des de un altre punt, potser de l'interior del recinte monacal.

Per finalitzar, apuntar el fet de que a pesar de la relativa proximitat i rellevància de les restes romanes i medievals (l'ocupació medieval també anterior al monestir) documentades durant les intervencions arqueològiques esmentades, no han aparegut indicis de restes estructurals o constructives que puguin ser relacionats amb els vestigis coneguts en altres àrees del monestir. Creiem que la clara afectació del subsòl en aquest punt és determinant en quant a la troballa de possibles restes arqueològiques. A més existeix el clar condicionant de les fondàries excavades a les dues rases, ja que no superen els 50 cm. de potència, i esdevenen unes profunditats mínimes on difícilment es conservarien estructures constructives.

El director tècnic.

Àlex Vidal Sánchez

Mataró, 10 de juliol de 2003.

ANNEX 1: DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FOTO 1: Treballs mecànics d'excavació de la RASA 100.

FOTO 2: Vista general de la RASA 100 durant els treballs d'excavació.

FOTO 3: Vista general de la RASA 100 durant la col·locació dels nous serveis.

FOTO 4: Vista parcial de la RASA 200 durant la seva excavació.

FOTO 5: Excavació de la rasa en el carrer de la Baixada del Monestir.

FOTO 6: Imatge dels treballs de rebliment de la RASA 100 finalitzada la col·locació dels nous serveis.

ANNEX 2. INVENTARI DE MATERIALS

ANNEX 3. DIBUIX DE MATERIALS

INTERVENCIÓ: JAR. CREU PEDRALBES

ANY: 2003

MATERIAL: RAJOLES

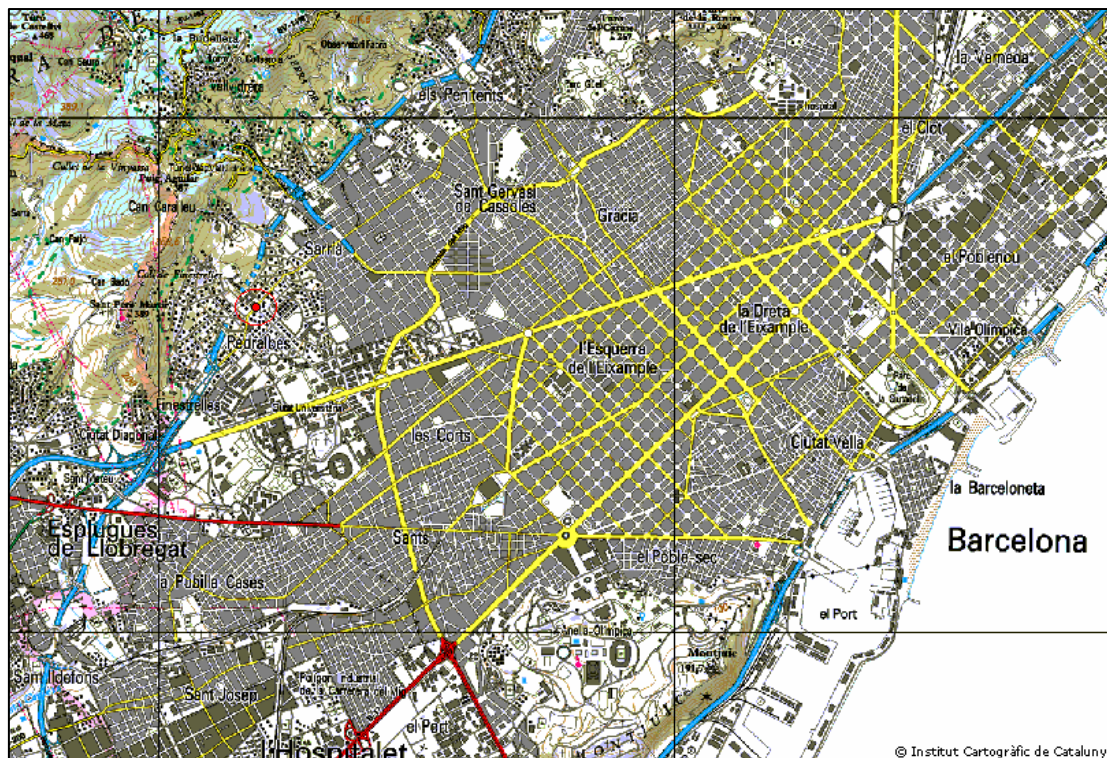
U.E.: 101

LÀMINA: 1.

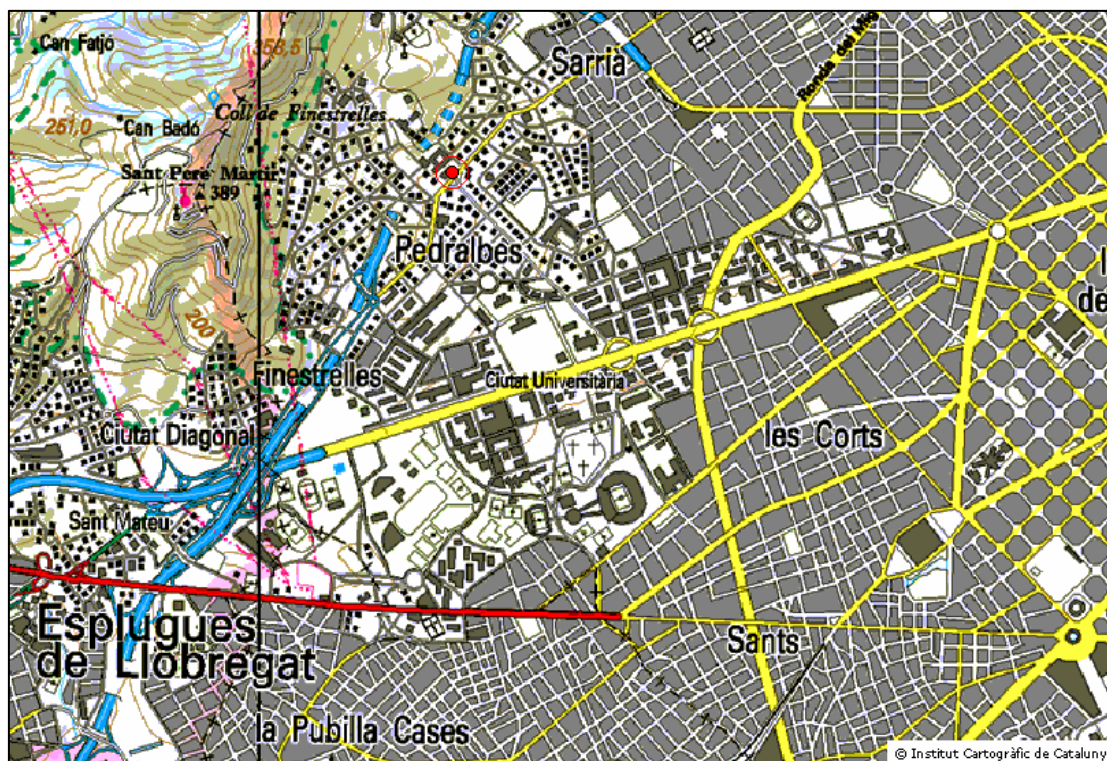
Escala: 1:1

ANNEX 4. PLANIMETRIA

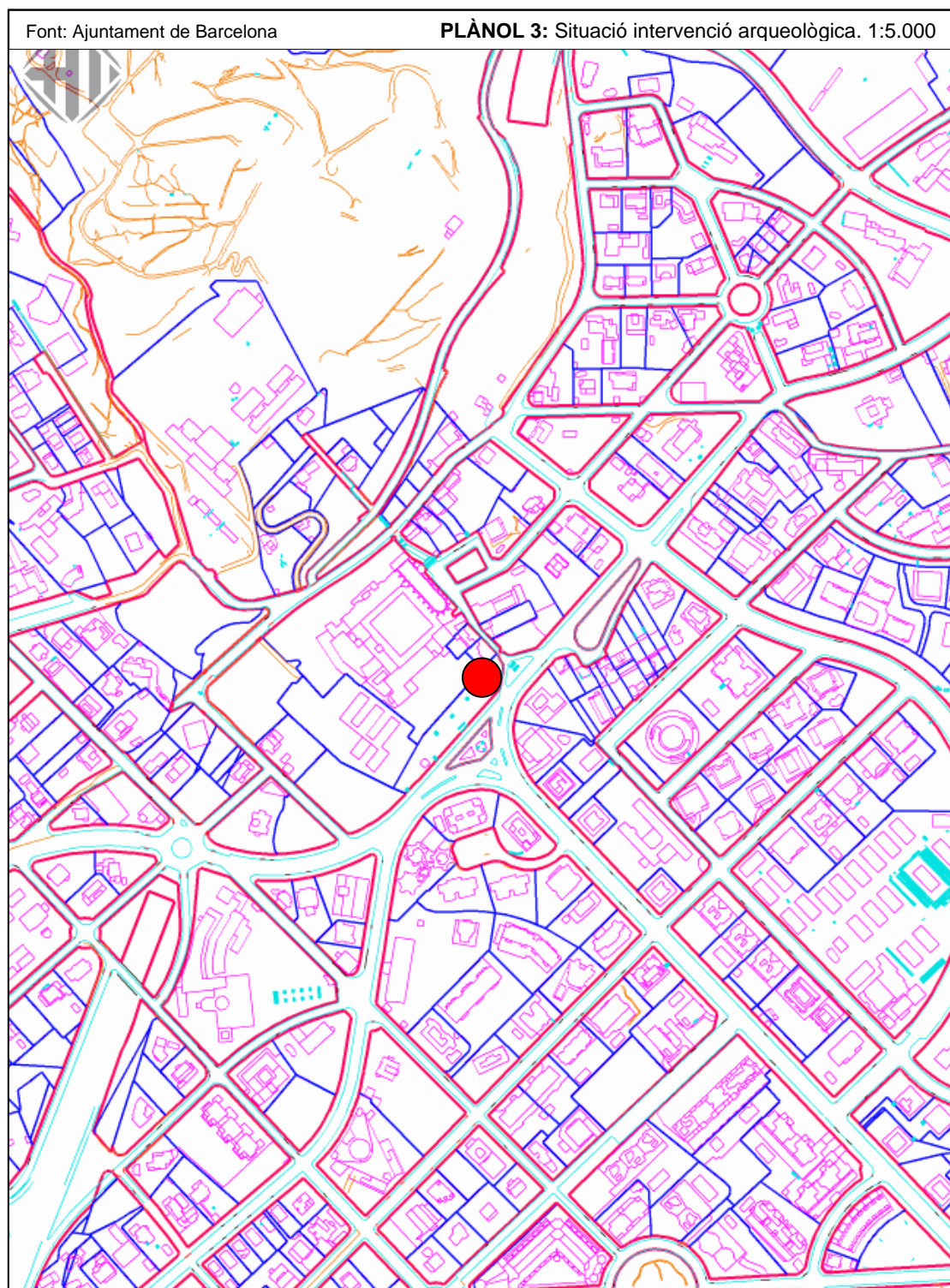
<i>DOCUMENT</i>	<i>TIPUS</i>	<i>TÍTOL</i>	<i>ESCALA</i>
1	Mapa	Situació de la intervenció	1:50.000
2	Mapa	Situació de la intervenció	1:25.000
3	Mapa	Situació de la intervenció	1:5.000
4	Planta	Situació de les rases	1:500

PLÀNOL 1: Situació de la intervenció arqueològica. 1:50.000

PLÀNOL 2: Situació de la intervenció arqueològica. 1:25.000

<p>INTERVENCIÓ: JARDINS DE LA CREU DE PEDRALBES - MONESTIR DE PEDRALBES. BARCELONA. EL BARCELONÈS.</p>	<p>TÍTOL PLÀNOL: PLANTA GENERAL.: SITUACIÓ DE LES RASES</p>	<p>PROMOCIÓ: SOCIETAT GENERAL AIGÜES DE BARCELONA, S.A.</p>	<p>DATA: JUNY DE 2003 DIRECCIÓ TÈCNICA: ÀLEX VIDAL SÁNCHEZ</p>	<p>actium CULTURA I PATRIMONI</p> <p>ESCALA 1: 500</p> <p>PLÀNOL 4</p>
---	---	---	---	---